

Zpráva o šetření ve věci sociálně-právní ochrany Adama A.

Paní B. si stěžovala, jak Městský úřad Vsetín (OSPOD) vykonává sociálně-právní ochranu a kolizní opatrovnictví jejího vnuka Adama A. (nar. xxx), kterého dlouhodobě vychovávala v pěstounské péči. Nelíbilo se jí, že OSPOD navrhl vnukovo svěření do dětského domova poté, co se mezi nimi objevily problémy související s tím, že vnuk navázal vztah s významně starším partnerem.

Šetření jsem zaměřil na posouzení postupu OSPOD v těchto oblastech:

- poradenství související s Adamovým oznámením o jeho sexuální orientaci,
- podání návrhu na svěření Adama do dětského domova,
- „přemístění“ Adama do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ZDVOP 2),
- práce s rodinou po Adamově svěření mimo rodinu.

A. Shrnutí závěrů

Dospěl jsem k závěru, že OSPOD vykonával sociálně-právní ochranu i kolizní opatrovnictví Adama řádně. Myslím si však, že měl v únoru 2023 pozvat babičku na případovou konferenci.

B. Skutková zjištění

Od roku 2011 vyrůstal Adam i se svou mladší sestrou v pěstounské péči babičky. Žili nedaleko Vsetína. Byli v kontaktu s otcem. Až do roku 2022 bylo vše v pořádku. OSPOD ani doprovázející organizace neshledávaly v péči babičky nedostatky.

Na podzim 2022 řekl Adam babičce o své homosexuální orientaci a navázání partnerství s výrazně starším přítelem, se kterým se seznámil na internetové seznamce. Od té doby byl jejich vztah napjatý. Adam si stěžoval na urážky od babičky i jejich vzájemné konflikty. Necítil se být přijímaný takový, jaký je. V říjnu 2022 utekl za přítelem do Prahy a požádal o přijetí v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ZDVOP 1). OSPOD ihned uspořádal případovou konferenci, na které Adam souhlasil s návratem domů.

Jeho problémy s babičkou však pokračovaly. Proto OSPOD v prosinci 2022 navrhl jeho svěření do dětského domova. Přestože s tím Adam souhlasil, utekl předtím do Prahy, kde zažádal o přijetí do jiného zařízení, tentokrát ZDVOP 2. Pár dnů na to jej soudní vykonavatel odvezl do dětského domova. Odtud ale v lednu 2023 utekl a opět požádal o přijetí do ZDVOP 2. Tvrdil, že ho v dětském domově šikanují. Dětský domov usiloval o jeho navrácení, podal proto návrh na výkon soudního rozhodnutí. Soud mu vyhověl, ale k výkonu rozhodnutí nedošlo. Přáním Adama bylo zůstat v Praze u přítele, nebo u matky. Ta se však na jeho péči do té doby dlouhodobě nepodílela.

O Adamově péči nakonec rozhodl soud, který jej na konci roku 2023 svěřil matce. V soudním řízení ho zastupoval jiný orgán sociálně-právní ochrany dětí. Jeho vztah s babičkou je stále neurovnaný.

C. Právní hodnocení

C.1 Poradenství související s Adamovým oznámením o jeho sexuální orientaci

OSPOD je povinen poskytovat odborné sociální poradenství a pomoc při řešení problémů souvisejících s péčí o dítě jak rodičům, tak jiným osobám pečujícím o dítě. OSPOD na ně také musí působit, aby plnili své povinnosti a obnovili narušené funkce rodiny.¹

Adam poprvé utekl z domova v říjnu 2022. Nechal babičce dopis, ve kterém se přiznal k homosexuální orientaci. OSPOD s ním i babičkou hovořil ihned po jeho návratu. Doporučil jim mimo jiné vyhledat psychologickou pomoc. Adam k psychologovi začal docházet, později však spolupráci přerušil. Rovněž babička psychologa několikrát navštívila.

OSPOD dále vedl babičku k respektování Adamovy sexuální orientace a projednával s ní vzniklou situaci. Babičce pomáhal se více vcítit do rozpoložení vnuka a klidnit vyhrocené emoce. Podle OSPOD pro ni bylo těžké přijmout Adamovu orientaci s ohledem na její víru a věk. Především se však o vnuka bála (aby byl v bezpečí a přítel ho nezneužil).

OSPOD intenzivně hovořil také s Adamem. Projednával s ním jeho představy o životě, rizika navazování vztahů přes sociální sítě a vedení intimního vztahu, nastavování vlastních hranic, pokračování ve studiu a převzetí odpovědnosti za svá rozhodnutí.

OSPOD svoji roli plnil řádně. Poskytované sociální poradenství bylo velmi intenzivní, a to jak vůči babičce, tak vůči Adamovi. Obnově jejich vzájemného vztahu by podle mého názoru navíc prospěla intenzivní spolupráce s psychologem či rodinná terapie. K jejímu navázání bohužel nedošlo vlivem dalšího vývoje. Ze spisové dokumentace jsem také nabyl dojmu, že OSPOD s Adamem i babičkou jednal vždy věcně, upřímně a přitom velmi citlivě.

C.2 Podání návrhu na svěření Adama do dětského domova

Před odebráním dítěte z péče rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu by měl OSPOD využít všechna mírnější oprávnění, která mohou vést k ustálení poměrů dítěte.²

Nepřeje-li si dítě z vážných důvodů zůstat v péči rodičů nebo jiných pečovatелů, je povinností OSPOD mu zajistit jinou vhodnou péči. Přednost má přitom péče fyzické osoby před ústavním zařízením.³

Když Adam na konci října 2022 znovu odešel z domu do Prahy a nechal se na vlastní žádost umístit do ZDVOP 1, svolal OSPOD případovou konferenci. Chtěl s ním, jeho blízkými a ZDVOP 1 najít nejlepší řešení. Během případové konference se Adam dohodl s babičkou, že se k ní vrátí, bude chodit do školy a navštíví psychologa.

1 V souladu s § 11 odst. 1 písm. a), § 10 odst. 1 písm. b) a § 1 odst. 1 písm. c) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

2 V souladu s § 9a zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

3 V souladu § 971 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

Po krátké době však Adam na OSPOD řekl, že u babičky už nechce zůstat. Tvrdil, že je to tam pro něj neúnosné. Chtěl jít ke starší polorodé sestře, se kterou se začal více stýkat. I babička potvrdila, že už to spolu doma nezvládají. Adamova sestra podala návrh na jeho svěření do své péče. OSPOD to však nepodpořil. Sourozenci se dlouhodobě nevidali, sestra byla čerstvě zletilá, měla problémy s drogami a nějakou dobu byla i bez domova.

OSPOD celou situaci znovu probíral s babičkou a svolal další případovou konferenci. Na ní se dohodli, že Adam nastoupí na internát, na víkendy bude jezdit k babičce, ale soboty bude trávit u starší sestry. Kromě toho zkontaktuje psychologa a domluví se s ním na individuální i rodinné terapii.

O pár dnů později však Adam opět utekl z domova. Tvrdil, že mu babička zakazovala kontakt s přítelem. OSPOD se znovu spojil s babičkou. Potvrdila, že se jejich vztah opět vyhrotil. Adam dokonce vyhrožoval, že si ublíží. Babička sice domluvila schůzku ve středisku výchovné péče, ale Adam se jí odmítl zúčastnit. Po projednání se Adam vrátil domů.

V prosinci 2022 se Adam dostavil na domluvené jednání na OSPOD. Opět sdělil, že je pro něj situace doma neúnosná. Babička mu údajně sprostě nadává, se sestrou se mu smějí a doma ho už nechtějí. Kontrolují, s kým se stýká a s kým si telefonuje. Doma už být nechtěl. OSPOD s ním probral možnosti a Adam souhlasil se svým svěřením do dětského domova. OSPOD tedy podal návrh na předběžné opatření na svěření Adama do dětského domova, na kterém se dohodli. OSPOD poté jednal i s babičkou. Situaci jí vysvětlil.

Následující den, ještě před vydáním soudního rozhodnutí, Adam utekl do Prahy a požádal o přijetí ve ZDVOP 2. Odtud jej za pár dnů převezl soudní vykonavatel za součinnosti OSPOD do dětského domova. Adam jel dobrovolně.

OSPOD postupoval správně, když podal návrh na umístění Adama do dětského domova. OSPOD reagoval na Adamovu neochotu setrvat dále v péči babičky. Navíc, než k tomuto kroku přistoupil, intenzivně pracoval s Adamem i babičkou. Snažil se jim pomoci urovnat vztahy, pomáhal jim nalézt funkční řešení vzájemného soužití, doporučoval jim odbornou pomoc a svolal v rychlém sledu dvě případové konference. Přestože byli Adam i babička do řešení situace aktivně zapojeni, nepodařilo se jim nalézt řešení ke vzájemné spokojenosti. Z obsahu spisu mám přitom dojem, že Adam by byl spokojen pouze s jednou variantou, a to s bydlením u přítele. S ohledem na jeho trestní minulost, délku vztahu, způsob jeho navázání, jakož i téměř třicetiletý věkový rozdíl však považuji za správné, že tomuto řešení OSPOD nebyl nakloněn.

OSPOD podání návrhu i volbu zařízení projednal i s Adamem, který se vším souhlasil. Nemohu OSPOD přikládat k tíži, že si to hoch zanedlouho po jednání rozmyslel a ještě před vydáním předběžného opatření utekl. Je také otázkou, nakolik byl při tom Adam ovlivněn přítelem.

Souhlasím také s tím, že OSPOD nepodpořil péči Adamovy starší sestry. Tento návrh považuji spíše za účelový. I zde panovala pochybnost o tom, do jaké míry byla Adamova sestra ovlivněna či motivována Adamovým přítelem.

C.3 „Přemístění“ Adama do ZDVOP 2

Pokud se samo dítě obrátí na zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, uzavírá s ním smlouvu o poskytování ochrany a pomoci (smlouva). Smlouva následně podléhá schválení orgánu sociálně-právní ochrany dětí.⁴ Ten souhlas vydá, pokud je zde zákonný důvod⁵ pro poskytování ochrany a pomoci.

OSPOD musí při své činnosti brát v úvahu názor dítěte, a to v závislosti na jeho věku, stupni rozumového vývoje a schopnosti formulovat vlastní názor.⁶

V lednu 2023 odešel Adam z dětského domova do Prahy a nechal se znovu přijmout do ZDVOP 2. Tvrdil přitom, že se bojí šikany, jejímž byl údajně terčem v dětském domově kvůli své sexuální orientaci. Upozorňoval také na nevhodné chování jednoho vychovatele k dětem. Báł se rovněž odplaty ze strany ředitele dětského domova, neboť ten podal na jeho přítele trestní oznámení a Adam vypovídal proti řediteli.

Adam uzavřel se ZDVOP 2 smlouvu. ZDVOP 2 proto požádal OSPOD o vydání souhlasu s jeho pobytem. V danou dobu ale bylo platné a účinné předběžné opatření, podle kterého byl Adam svěřen do dětského domova. Tam jej OSPOD ještě před útekem navštívil. Jeho výtky probral s ním i zařízením a usiloval o zlepšení jejich vzájemné důvěry. OSPOD proto souhlasil s pobytem ve ZDVOP 2 pouze do doby, než ho převezme soudní vykonavatel zpět do dětského domova.

Soud rozhodl o výkonu rozhodnutí. Soudní vykonavatel však sdělil OSPOD, že do ZDVOP 2 vůbec nepojede, protože mu ředitelka odmítá Adama vydat. Odkazovala přitom na Adamova tvrzení, že mu v dětském domově ubližují a nechce tam být. Upozorňovala, že je nezbytné respektovat Adamův názor s ohledem na jeho věk. Adam také tvrdil, že uteče z každého mimopražského zařízení.

OSPOD proto komunikoval se soudem. Ten rozhodl, že nechá doběhnout platné předběžné opatření a poté rozhodne o Adamově svěřením do ZDVOP 2. Na základě této domluvy podal OSPOD po vypršení platnosti předchozího předběžného opatření nový návrh, a to na svěřením do ZDVOP 2. Soud ho téhož dne schválil. Zároveň se OSPOD pokoušel najít Adamovi stabilní zařízení v Praze, což se však do té doby nepodařilo.

Mám za to, že OSPOD postupoval správně, když toleroval Adamovo „přemístění“ do ZDVOP 2. Tím, že souhlasil s pobytem ve ZDVOP 2 pouze na dobu nezbytně nutnou před výkonem rozhodnutí, dal jasně najevo svůj postoj k Adamovu útěku. OSPOD nebral na lehkou váhu Adamovy výtky k poměrům v dětském domově. Naopak se aktivně zapojil do jejich řešení. Zároveň však zohledňoval, že existuje nedávné soudní rozhodnutí o jeho

4 V souladu s § 42a ve spojení s § 16b zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

5 V souladu s § 42 odst. 1 zákona o sociálně-právní ochraně dětí: „Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc poskytují ochranu a pomoc dítěti, které se ocitlo bez jakékoliv péče nebo jsou-li jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohroženy anebo ocitlo-li se dítě bez péče přiměřené jeho věku (§ 15), jde-li o dítě tělesně nebo duševně týrané nebo zneužívané anebo o dítě, které se ocitlo v prostředí nebo situaci, kdy jsou závažným způsobem ohrožena jeho základní práva.“

6 V souladu s § 8 odst. 2 zákona o sociálně-právní ochraně dětí, článkem 12 Úmluvy o právech dítěte, vyhlášené pod č. 104/1991 Sb., nebo článkem 6 Úmluvy o styku s dětmi, vyhlášené pod č. 91/2005 Sb. m. s.

svěření do dětského domova, který byl významně blíže jeho dosavadnímu bydlišti a babičce, jež měla zájem být s ním v kontaktu a v budoucnu o něj znovu pečovat. OSPOD měl také podezření, že Adama nevhodně ovlivňuje přítel.

OSPOD také nemohu přikládat k tíži, že nedošlo k výkonu rozhodnutí. Byl to výhradně soud, kdo k tomu měl oprávnění. Jeho činnost mi však nepřísluší hodnotit.⁷ OSPOD neměl nástroje, jak Adama přimět k návratu do dětského domova.

Přijetí dočasného pobytu ve ZDVOP s vědomím, že k výkonu soudního rozhodnutí pravděpodobně nedojde, jakož i podání následného návrhu na nové předběžné opatření hodnotím jako nutné vyústění situace. Mám za to, že s ohledem na Adamův věk bylo nezbytné uznat jeho přání, zohlednit jeho prohlášení, že z jiných zařízení uteče (což již v minulosti udělal), a jeho odmítání dobrovolného převozu.

C.4 Práce s rodinou po Adamově svěření mimo rodinu

OSPOD je povinen aktivně spolupracovat s rodiči i po odebrání dítě z jejich péče tak, aby odpadly důvody pro jeho umístění v zařízení. Spočívá to zejména ve zprostředkování odborné poradenské pomoci, v pomoci uspořádat rodinné poměry, které by umožnily návrat dítěte do rodiny, v pomoci při řešení životní a sociální situace, včetně hmotné úrovně rodiny, v pomoci při spolupráci s dalšími orgány a institucemi.⁸

Je-li to v zájmu dítěte, může stejnou pomoc OSPOD poskytovat i jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte⁹ (např. pěstounům), z jejichž péče odešlo dítě do zařízení.¹⁰

Rodiče, osoby odpovědné za výchovu nebo jejich zástupci mají také právo nahlížet do spisové dokumentace OSPOD.¹¹

OSPOD s babičkou opakovaně komunikoval. S odkazem na její postavení (není zákonnou zástupkyní Adama) jí však nesděloval o Adamovi konkrétní informace. Několikrát jí doporučil, aby se s ním pokusila obnovit vztah (například aby mu napsala do zařízení dopis), spolupracovala s doprovázející organizací a navštívila poradnu pro rodinu. To však babička odmítla. Sdělovala, že se smířila s Adamovou sexuální orientací, ale bojí se o něj a jeho budoucnost. Protože s ní Adam nechtěl mluvit, vzkazovala mu alespoň přes OSPOD, že ho přijímá a má ho ráda.

V únoru 2023 svolal OSPOD další případovou konferenci. Babičku na ni již nepozval. Argumentoval tím, že z důvodu Adamova svěření do zařízení již není osobou odpovědnou

7 Zasahování veřejného ochránce práv do rozhodovací činnosti soudu vylučuje zákon (§ 1 odst. 9 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv).

8 V souladu s § 12 odst. 2 zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

9 V souladu s § 2a zákona o sociálně-právní ochraně dětí se jinou osobou odpovědnou za výchovu považuje fyzická osoba, které bylo dítě svěřeno do osobní péče rozhodnutím soudu, a to ode dne vykonatelnosti takového rozhodnutí.

10 V souladu s § 12 odst. 3 ve spojení s § 5 zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

11 V souladu s § 55 odst. 6 zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

za jeho výchovu, ale pouze tzv. třetí osobou. Ani Adam si její účast nepřál. Přesto se případové konference zúčastnila, neboť ji k tomu zmocnil Adamův otec. To OSPOD přijal.

Mám za to, že OSPOD plnil řádně svoji roli a babičce poskytoval rozsáhlé poradenství i po Adamově odchodu z její péče, jednal s ní při tom velmi citlivě. V této souvislosti OSPOD připomínám, že musí, je-li to v zájmu dítěte, usilovat o narovnání vztahu mezi dítětem a jeho dlouhodobým pečovatelem, i když ho již nelze podřadit pod zákonnou definici jiné osoby odpovědné za výchovu.¹² Ustanovení § 12 odst. 3 zákona o sociálně-právní ochraně dětí je nutné vykládat tak, že se vztahuje na osoby, z jejichž péče dítě odešlo do zařízení (tedy na osoby do té doby odpovědné za výchovu).¹³ Odebrání dítěte z jejich péče totiž může mít nejrůznější důvody, často jen přechodné. Mnohdy je proto vhodné dané osoby podpořit, aby se dítě mohlo vrátit do jejich péče. V případě jiného výkladu by ustanovení ztrácelo smysl.

I proto si myslím, že OSPOD měl babičku pozvat na případovou konferenci, i když v dané chvíli nebyla osobou odpovědnou za Adamovu výchovu. To ji však nevylučovalo z okruhu osob, které se mohou účastnit případové konference. Ta by měla být plánovaným a koordinovaným setkáním dítěte, jeho rodiny a všech, kteří pro ně představují nebo mohou představovat podpůrnou síť.¹⁴ Babička přitom jednoznačně byla jedinou blízkou osobou, která v danou dobu reálně mohla převzít Adamovu péči a poskytnout mu rodinné zázemí. Samozřejmě za předpokladu, že by se jejich vztah podařilo urovnat, což však mohlo být předmětem případové konference. Pokud si účast babičky nepřál Adam, mohl OSPOD setkání rozdělit nebo jinak vhodně uzpůsobit.

Nakonec OSPOD souhlasil s účastí babičky jako zástupkyně otce.

OSPOD postupoval správně, když babičce neposkytoval o Adamovi veškeré informace. Osoby, kterým dítě není svěřené do péče, a nejsou tedy odpovědné za jeho výchovu, nemají totiž právo nahlížet do spisu. Podrobné informace o Adamovi mohl OSPOD poskytovat rodičům, babičce pouze v případě jejího zmocnění některým z nich.

D. Informace o dalším postupu

Zprávu zasílám tajemníkovi a s ohledem na to, že OSPOD postupoval správně (až na pozvání babičky na případovou konferenci), své šetření končím podle § 18 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv. Na odpovědi tajemníka netrám, ledaže bude považovat za užitečné se k této zprávě vyjádřit.

Zprávu zasílám také stěžovateli.

12 Ve smyslu § 2a zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

13 Srovnej např. s MACELA, Miloslav. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář. 2. vydání. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-481-4. § 12: „Logicky je proto pod tímto pojmem třeba rozumět fyzické osoby, jimž bylo dítě svěřeno do péče nahrazující péči rodičů předtím, než došlo k nedobrovolnému umístění dítěte do ústavu, a to s vyhlídkou obnovení jejich náhradní péče o dítě, je-li zatím vyloučena obnova péče rodičovské.“

14 Viz MPSV. Manuál k případovým konferencím. Online, PDF. MPSV, 2011. Dostupný z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/954480/manual.pdf/acf5d4a4-2427-aff8-c229-e2a2ce81f5db> [cit. 2024-02-22].

ombudsman

veřejný ochránce práv

Sp. zn.: 869/2023/VOP/BJ

O závěrech šetření informuji také starostu města Vsetína.

Brno 27. února 2024

JUDr. Vít Alexander Schorm
zástupce veřejného ochránce práv
(podepsáno elektronicky)